

PAAUGLIŲ AKTYVUMAS VS. PASYVUMAS INTERNETO SOCIALINIAME TINKLE „FACEBOOK“ IR SĄSAJOS SU JAUČIAMU VIENIŠUMU BEI ASMENYBĖS BRUOŽAIS

Birutė Pociūtė

Socialinių mokslų daktarė docentė
Vilniaus universitetas
Bendrosios psichologijos katedra
Universiteto g. 9/1, LT-01513 Vilnius
Tel. +370 5 266 76 05
El. paštas: birute.pociute@fsf.vu.lt

Erika Krancaitė

Magistrantė
Vilniaus universitetas
Bendrosios psichologijos katedra
Universiteto g. 9/1, LT-01513 Vilnius
Tel. +370 5 266 76 05
El. paštas: erika.kranc@gmail.com

Didėjant internetinės komunikacijos pritaikymo populiarumui, internetas tapo svarbiu socialiniu paauglių raidos kontekstu. Paskutiniiais duomenimis, Lietuvoje „Facebook“ vartotojų yra jau daugiau kaip 1 mln., o penktadalis jų – 13–17 metų paaugliai. Naudojimosi socialiniais tinklais motyvus nagrinėję tyrėjai teigia, kad pagrindinis motyvas, skatinantis individus naudotis internetu socialiniais tinklais, yra poreikis palengvinti psychosocialines problemas, pavyzdžiui: vienišumą, tačiau nesutariama, ar internetas praplečia realaus bendravimo ribas, ar užima jo vietą, ar padeda išspręsti individo psychosocialines problemas, ar sukelia naujų problemų. Šio tyrimo tikslas – ištirti paauglių naudojimosi interneto socialiniu tinklu „Facebook“ pobūdžio sąsajas su jaučiamu vienišumu bei asmenybės bruožais.

Tyrime dalyvavo 175 paaugliai, kurie mokosi 8–10 klasėse. Tiriamųjų amžius nuo 13 iki 18 metų ($M = 15,44$; $SD = 1,102$). Tiriamieji pildė anketą apie naudojimąsi interneto socialiniu tinklu „Facebook“, ULCA vienišumo skalę (3 versija, Russell, 1996), Asmenybės bruožų klausimyną NEO-FFI (Costa and McCrae, 1992).

Tyrimo rezultatai parodė, kad „Facebook“ socialiniame tinkle yra užsiregistravę 81,1 procento tirtų paauglių, kurie tam tinklui skiria labai daug savo laiko, skelbia daug asmeninės informacijos tinklo profiliuose, nepakankamai dėmesio skirdami privatumo išsaugojimui. „Facebook“ paaugliai susiranda daug „draugų“, nors vyrauja santykių perkėlimas iš realybės į internetą. Tyrimas parodė, kad paauglių veikla tinkle yra dvejopo pobūdžio: socialiai aktyvi ir socialiai pasyvi. Asmenybės bruožai taip pat turi įtakos paauglių elgsenai: neurotiškų paauglių veikla „Facebook“ tinkle yra socialiai pasyvaus pobūdžio; ekstravertiškiems paaugliams neužtenka tik internetinio bendravimo, todėl jie linkę realiai susitikti su žmonėmis, su kuriais susipažino tame tinkle; paaugliai, kurių stipriai išreikštas sąmoningumo bruožas, yra neaktyvūs „Facebook“ naudotojai, o tarp vienišumo jausmą išgyvenančių paauglių labai išryškėjo socialiai pasyvios veiklos.

Pagrindiniai žodžiai: „Facebook“ socialinis tinklas, asmenybės bruožai, vienišumas, veikla socialiniame tinkle.

Įvadas

Socialiniai ryšiai lydi žmoniją nuo pat jos atsiradimo. Tačiau laikui bėgant būdai, metodai, formos, kurie naudojami užmegzti komunikacinius ryšius, tampa vis įman-

tresni, rafinuotesni ir sudėtingesni. Vienas ryškiausių veiksnių, kuris iš esmės pakeitė žmonių komunikacijos pobūdį, be abejo, yra internetas.

Socialinių tinklų svetainių patrauklumas peržengia valstybių sienas sudarydamas

tinklus, atstovaujančius bet kokiai įmanomai bendruomenei (Dutta ir Fraser, 2010). J. Grimmelmann (2009) daugelio mokslininkų išskirtas socialinių tinklų patrauklumo priežastis suskirstė į tris blokus: 1) tapatybė – galimybė pateikti save, pasirodyti iš geriausios pusės, tokiam, kokį individas norėtų, kad jį matytų kiti; 2) socialiniai ryšiai – galimybė palaikyti ryšius su artimais žmonėmis ir pažįstamais bei kurti naujus ryšius; 3) bendruomenė – tai galimybė įtvirtinti savo socialinį statusą, sulaukti pripažinimo, tai ypač svarbu, kai interneto socialiniams tinklams priskiriamas tikroviškas vaizdas (cituojama pagal Mandravickaitė, 2010).

Svarbiausias socialinio tinklo „Facebook“ atributas yra galimybė žmonėms patiems kurti interneto turinį, taip jaučiantis svarbių pasaulio / regiono / šalies įvykių ar apskritai supančios aplinkos dalyviais. Paaugliai, kurių požiūris į naudojamąsi interneto socialiniais tinklais palankus, yra labiau išitraukę į internetinį bendravimą juose, taip pat mano, kad dažnas naudojimas socialiniais tinklais yra norma šiuolaikiniams paaugliams (Baker and White, 2010).

Įprastai yra skiriamos trys pagrindinės veiklų „Facebook“ tinkle (kaip ir kituose socialiniuose tinkluose) sritys. Pirmoji veiklos sritis – aktyvus komunikavimas su „Facebook’o“ „draugais“ (įskaitant žinutes (angl. *messages*), vienalaikiai pokalbiai (angl. *synchronous chat*), sienos funkcijos naudojimas (angl. *wallposts*). Draugų įkeltų nuorodų, vaizdo medžiagos, nuotraukų komentavimas, draugų pažymėjimas savo įkeltose nuotraukose taip pat patenka į šią kategoriją, nes taip yra parodoma „Facebook’o“ draugui, kad jų ryšys yra reikšmingas. Tiesioginis kontaktavimas turi potenci-

alą sustiprinti socialinius ryšius. Tiesioginė komunikacija sukelia didelę apsikeitimo atsakais tikimybę, nes tokia yra bendravimo „Facebook’o“ tinkle norma. Antroji veiklos sritis – pasyvus naudojimas, kai yra domimasi, ką „Facebook’o“ o draugai paskelbė savo profilyje ant „sienos“, peržiūrimos draugų nuotraukos, skaitomi komentarai. Tyrimais nustatyta, kad dažnai vyrauja antroji „Facebook“ tinklo vartotojų veiklos sritis, t. y. didžioji dalis laiko yra praleidžiama sekant „Facebook’e“ kitų žmonių įdėtą turinį, o ne patiems skelbiant savo medžiagą tinkle (Pempek et al., 2009). O jei tiriamieji ir užsiimdavo pirmosios srities veikla, tai savo interneto tinkle bendraudavo su siauru savo tinklo draugų ratu, nors „draugų“ sąrašas ir buvo labai platus (Burke et al., 2011). Trečia – skelbimas informacijos, kuri nėra tiesiogiai į ką nors nukreipta. Šiuo atveju veikla, kad ir aktyvi, bet be tikslinio priėmėjo, nestiprina socialinių ryšių. Nors informacija skelbiama be tiesioginio priėmėjo, dažnai būna mažiau intymi ir atvira, negu tiesioginis komunikavimas, tačiau ir toks dalijimasis informacija gali padėti bendrauti tiesiogiai (Burke et al., 2011).

Daugumos atliktų tyrimų pagrindinis kintamasis yra tiriamųjų (paauglių ir kitų amžiaus grupių) laikas, praleidžiamas internete (Kraut et al., 1998; Hardie and Tee, 2007; Kim et al., 2009; Orr et al., 2009; Pempek et al., 2009; Ryan and Xenos, 2011; Nadkarni and Hofmann, 2012). Pavyzdžiui, pirmieji interneto ir vienišumo sąsajų tyrimai orientavosi į koreliaciją tarp laiko, praleidžiamo prisijungus prie interneto, ir vienišumo (Kraut et al., 1998), tačiau vėliau tyrėjai ėmė kaupti dėmesį ne tik į laiką, bet ir į interneto naudojimo socialiniams

tikslams ir pramogai skirtumus ir nustatė, kad vienišumo lygis, esant skirtingoms veikloms internete, yra ne toks pat (Kraut et al., 2002; Zhao, 2006). M. Burke ir bendraautorių (2010) tyrime jau buvo atsižvelgta į laiką, praleidžiamą komunikuojant su draugais, ir laiką atsakinėjant į įvairius klausimus (angl. *quizzes*), keliant klausimą, kiek socialinių tinklų svetainės yra naudojamos socialiniams tikslams. Atskyrus bendravimo internete veiklą nuo kitų veiklų, nustatytas teigiamas ryšys tarp socialinių motyvų naudotis interneto socialiniu tinklu ir teigiamų psichologinių šio naudojimosi padarinių. Paaugliai, kurie linkę naudoti susirašinėjimo funkciją, taip palaiko ir dar labiau sutvirtina ryšį su savo draugais. Tačiau interneto naudojimas kitiems tikslams (pvz., žaidimams) ar bendravimui su nepažįstamais yra neigiamai susijęs su respondento socialiniu kapitalu (Burke et al., 2011). Nors ši tema yra nagrinėta įvairiais aspektais, iki šiol neatsižvelgta į paauglių naudojimosi socialiniais tinklais skirtumą priklausymą nuo paauglio gyvenamosios vietos (pvz., kaimas, didmiestis).

Atliekant kompiuterinės komunikacijos tyrimus, dažniausiai yra keliamas klausimas apie ryšius tarp psichologinės gerovės ir interneto naudojimo. L. Leung (2009) nustatė, jog vienas pagrindinių motyvų, skatinantis individus naudotis internetu, yra palengvinti psichosocialines problemas: tyrimai atskleidžia, kad psichosocialiniai sutrikimai, pavyzdžiui, vienišumas ir depresija, gali sukelti priklausomybę: nuolatinį ir probleminį naudojimąsi internetu. E. Moody (2001) nurodė atvirkštinį priežastingumą – pernelyg dažnas, kompulsyvus, nekontroliuojamas naudojimas internetu daro neigiamą poveikį psichologinei gero-

vei, depresiškumui ir vienišumui. J. Kim, R. LaRose ir W. Peng (2009) atlikto tyrimo rezultatai rodo, kad probleminis naudojimas internetu daro žalą ir kitoms svarbioms individo veikloms: darbui, mokymuisi, reikšmingiems santykiams ir, užuot palengvinęs pradinę vienišumo problemą, jį tik sustiprina. Internetinės socialinės sąveikos skiriasi nuo kasdienių „akis į akį“ sąveikų. Internetinio bendravimo pranašumai šiuo atveju yra anonimiškumas, galimybė ilgiau pagalvoti ir pataisyti tekstinį pranešimą, labiau kontroliuojamas savęs pateikimas ir įspūdžio valdymas. Todėl dažniausiai tyrėjai aptinka teigiamus ryšius tarp probleminio išitraukimo į bendravimą internetu ir psichosocialinių sunkumų, kaip antai vienišumas, socialinis nerimas ir socialinių įgūdžių stoka (Young and deAbreu, 2011).

Tyrimai rodo, kad paauglių vienišumo jausmas yra susijęs su tarpusavio santykiais. Pavyzdžiui, paauglių socialinių tinklų tyrimas parodė, kad paaugliai, kurių draugų tinklas buvo darnus, labai susijęs tarpusavyje, nurodė rečiau jaučiantys vienišumą, prislėgtą nuotaiką ir gaunantys daugiau paramos iš savo draugų (Degirmencioglu, 1995). Tačiau jaučiamo vienišumo, santykių su kitais ir naudojimosi interneto socialiniais tinklais sąsajos yra labai susipynusios: kai individo intymūs ir socialiniai poreikiai nėra pakankamai patenkinami, jaučiamas vienišumas, kuris motyvuoja individą ieškoti šių poreikių patenkinimo (kompensuoti trūkumą interneto socialiniuose tinkluose), tačiau kito tyrimo metu nustatyta, jog didesnis internete praleidžiamo laiko kiekis yra reikšmingai susijęs su mažesniu bendravimu su šeimos nariais, siauresniu socialiniu tinklu, taip pat aukštesniu depresiškumo ir vienišumo lygiu (Kraut et al., 1998).

Vieniškumo jausmas yra dažnai pasitaikanti patirtis visose amžiaus grupėse. Paaugliai, kurie susiduria su išskirtinėmis savo amžiaus problemomis, kaip antai kūno pokyčiai, santykiai su bendraamžiais ir tėvais, didesnės autonomiškumo galimybės, neretai išgyvena intensyvią vieniškumo jausmą. Vieniškumas (Hawkey and Cacioppo, 2010) yra distreso rezultatas, kuris atsiranda neatitinkant idealams ir suvoktiems socialiniams santykiams. Toks kognityvus socialinių santykių neatitikimo modelis nurodo, kad vieniškumas nėra tapatinamas su buvimu vienumoje, kaip ir buvimas su kitais žmonėmis neapsaugo nuo vieniškumo jausmo. Kitaip tariant, vieniškumas – kankinantis jausmas, kuris atsiranda, kai turimi socialiniai santykiai netenkina įsivaizduojamų, pageidaujimų socialinių santykių. Vieniškumo sampratoje svarbūs yra trys aspektai: 1) vieniškumas atsiranda dėl socialinių ryšių trūkumo; 2) vieniškumas yra subjektyvi būseną (nebūtinai turi sutapti su objektyviu atskyrimu, t. y. žmonės gali būti vieni, bet nesijausti vieniši); 3) vieniškumo jausmas yra nemalonus ir kelia distresą (Perlman and Peplau, 1981).

Vieniškumo jausmas yra nepageidaujamas, tačiau nebūtinai visada blogas reiškiny. Vykstant evoliucijai žmogus yra užprogramuotas taip, kad jausdamas vienišumą siekia adaptuotis ir pataisyti arba pakeisti savo socialinius ryšius (Hawkey and Cacioppo, 2010). Tyrimų rezultatai rodo, kad vienas iš galimų motyvų įveikti vieniškumo jausmą ir yra siejamas su aktyviu dalyvavimu interneto socialiniuose tinkluose. Tačiau gauti rezultatai nėra vienodi. Vienu tyrimų rezultatai (Kim et al., 2009; Leung, 2009; Morahan-Martin and Schumacher, 2000) parodė, kad vienas pagrindinių motyvų,

skatinantis individus naudotis internetu, yra palengvinti psichosocialines problemas, pavyzdžiui, vienišumą, kad patologiškai interneto vartotojai surinko kur kas didesnius vieniškumo skalės įverčius, palyginti su įprastais vartotojais (normos grupė). E. F. Gross ir bendraautorai (2002) nustatė, kad paaugliai, kurie tam tikrą tyrimo dieną jautėsi vieniši ar socialiai neramūs, buvo labiau linkę tą dieną bendrauti internete su žmonėmis, kurių jie gerai nepažinojo. Kitu tyrimu buvo nustatyta, kad paaugliams bendravimas internetu su nepažįstamais bendraamžiais padeda kompensuoti socialinį atstūmimą (Miller, 2010). Eksperimentinis tyrimas, kuriame buvo matuojamas vieniškumo pokytis laike, išmatavus respondentų vienišumą prieš tyrimą, tyrimo metu ir po jo (tyrimo metu tiriamieji bendravo interneto socialiniame tinkle), nustatyta, jog jaučiamas vieniškumas mažėjo tiesine priklausomybe (Shaw and Gant, 2002). T. Correa ir kolegų (2010) tyrimas patvirtino hipotezę, kad individai, kurie nėra susikūrę savo profilio „Facebook“ tinkle, jaučia didesnę vienišumą. H. M. Miller (2010) pažymi, kad individai, kurie pasirenka neįsitraukti į internetinę socialinę veiklą, neleidžia sau plėsti bendravimo ribų.

Tačiau yra tyrimų, kurie nurodo priešingas vieniškumo jausmo ir naudojimosi socialiniais tinklais tendencijas. Dažno interneto vartotojo yra žemesnis prisirišimo prie artimų draugų lygis (Mesch, 2001). J. Morahan-Martin (2007) teigė, kad tie, kurie jaučiasi „chroniškai vieniši“, ir tie, kurie jaučia didesnę socialinį nerimą, yra linkę piktnaudžiauti internetu socialiniams poreikiams patenkinti. Be to, duomenys rodo, jog vieniši respondentai yra linkę daugiau laiko per dieną būti prisijungę prie

„Facebook“ tinklo, kartu teikdami pirmenybę „pasyviam socialiniam veikimui“ šiame tinkle (Miller, 2010). Faktas toks, kad buvimas apsuptam daugybės žmonių (realiai ar interneto socialiniame tinkle) automatiškai nenurodo priklausymo grupei ir emocinio priėmimo jausmo. E. Moody (2001) atlikto tyrimo išvada, kad internetinis bendravimas sumažina socialinio vienišumo jausmą, tačiau yra susijęs su didesniu emociniu vienišumu, – kuo tiriamasis jautėsi emociškai vienišesnis, tuo daugiau internetinių draugų jis turėjo. Tačiau kiti tyrimai nerado ryšio tarp laiko, paauglių praleidžiamo internete, ir jų psichologinės gerovės apraiškų (pvz., kasdienės gerovės, vienišumo, depresijos) (Gross et al., 2002; Wastlund et al., 2001), taip pat socialinių tinklų dydžio ir bendravimo akis į akį kiekio (Kraut et al., 2002).

Asmenybės bruožai yra svarbūs numatant įvairius elgesio padarinius, kartu ir interneto socialinių tinklų naudojimo pobūdį. Tyrimuose, kuriuose ieškoma įvairių psichologinių konstrukto sąsajų su asmenybės bruožais, šiuo metu dažniausiai naudojamas vadinamasis Didžiojo penketo modelis („BigFive“). Jis sudarytas iš penkių santykinai nepriklausomų dimensijų, kurios drauge suteikia puikią galimybę tirti individualius skirtumus, o tai yra nepaprastai svarbu tiriant interneto įtaką žmonių elgsenai (Amichai-Hamburger et al., 2002; Birnie and Horvath, 2002; Ryan and Xenos, 2011; Onga et al., 2011; ir t. t.). Ekstravertiškumas yra pirmasis faktorius, kuriuo teigiamos tokios elgesio tendencijos kaip „šiltumas, socialumas, savęs įtvirtinimas, energingumas, sužadavimo siekimas, teigiamas emocingumas“ (Costa ir McCrae, 2012, p. 9). Antrojo veiksnio – neurotiškumo – tipišką individų elgesio apraišką sietinos

su nerimastingumu, priešišku, depresyvumu, impulsyvumu, pažeidžiamumu. Trečias faktorius – atvirumas – apibrėžia tokias elgesio tendencijas kaip jausmingumas, atvirumas naujai veiklai, atvirumas idėjoms ir vertybėms, svajingumas. Sutarumas (ketvirtas veiksnys) kreipia dėmesį į tokias elgesio apraiškas kaip patiklumas, tiesmukumas, altruistiškumas, kuklumas, nuolaidumas, penktasis – sąmoningumas – apibrėžia elgesį, kuriam būdingas kompetentingumas, tvarkingumas, pareigingumas, tikslo siekiai, savidrausmė ir apdairumas (Costa ir McCrae, 2012).

„Facebook“ o“ naudojimas yra pagrįstas dviejų pagrindinių poreikių: poreikio priklausyti ir poreikio save reprezentuoti. Demografiniai ir kultūriniai veiksniai siejasi su poreikiu priklausyti, o asmenybės bruožai turi ryšį su poreikiu save reprezentuoti (Nadkarni and Hofmann, 2012). Y. Amichai-Hamburger ir bendraautorius (2002) atlikto tyrimo rezultatai rodo, kad asmenybės konstrukto yra susiję su tuo, kur asmuo išvelgia savo tikrąją tapatybę: intravertai linkę matyti savo tikrąjį „aš“ tokį, koks jis yra internete, o ekstravertai savo tikrąjį „aš“ priskiria realybei. Asmenys, kurių ekstravertiškumo bruožas neišreikštas, yra labiau linkę taikyti technologijas, kaip antai internetiniai socialiniai tinklai, savo bendravimo poreikiams patenkinti (Ross et al., 2009). Tyrimo, nagrinėjusio trijų asmenybės dimensijų ir socialinės žiniasklaidos naudojimo ryšį, rezultatai parodė, kad ekstraversija ir atvirumas patyrimui buvo teigiamai susiję su socialinės medijos naudojimu, o emocinis stabilumas turėjo priešingą įtaką tokiam naudojimui (Correa et al., 2010). Tyrimas, skirtas atskleisti, kokie asmenybės bruožai skatina naudotis ar nesinaudoti „Facebook“

tinklu, parodė, kad jo vartotojai pasižymi ekstravertiškumo bruožu, bet sąmoningumas yra neigiamai susijęs su internetiniu bendravimu (Ryan and Xenos, 2011). Individai, kurių sąmoningumo bruožas labai išreikštas, yra ypač pareigingi ir atsakingi, todėl linkę vengti internetinio bendravimo tinklalapių, kurie gali turėti įtakos kasdienių užduočių atidėliojimui arba išsiblaškymui (Ross et al., 2009). Tyrimais buvo nustatyta, kad atvirumas patirčiai yra susijęs su naujų komunikavimo metodų išbandymu arba ieškojimu naujų patirčių naudojantis interneto socialiniais tinklais (Butt and Phillips, 2008). Tačiau „Facebook“ tapo viena iš pagrindinių jaunimo komunikacijos priemonių (Ellison et al., 2007) ir todėl nebegali būti „unikali“ patirtis (Ross et al., 2009). S. Butt ir J. G. Phillips (2008) teigimu, tiriamieji, kurių neurotiškumo bruožas buvo stipriai išreikštas, internetu naudojasi, kad išvengtų vienatvės. Taip pat buvo pastebėta, kad asmenys, kurių neurotiškumo bruožas stipriai išreikštas, savo tinklo profiliuose pateikdavo labai išsamią informaciją apie save (Amichai-Hamburger et al., 2002). Be to, neurotikai yra linkę naudoti „Facebook’o“ „sienos“ (*wall*) funkciją, kur gali gauti ir rašyti komentarus, o žmonės, kurių neurotiškumas mažiau išreikštas, yra linkę publikuoti savo nuotraukas, t. y. neurotiški asmenys linkę kontroliuoti emocinį turinį, teikdami pirmenybę teksto pranešimams, o ne vaizdo pateikimui (Kuss and Griffiths, 2011). Tačiau Y. Amichai-Hamburger ir G. Vinitzky (2010) atlikto tyrimo metu nustatyta priešinga tendencija: žmonės, kurių neurotiškumo skalės balai aukštesni, buvo labiau linkę skelbti savo nuotraukas asmeniniame „Facebook’o“ profilyje. F. Hardie ir M. Y. Tee (2007) nustatė, kad neurotiškumo

bruožas ir suvokta interneto socialinių tinklų parama reikšmingai prognozavo besaikį naudojimąsi internetu.

Taigi asmenybės bruožų sąsajų su interneto socialinių tinklų naudojimu ir tokio naudojimo pasekmių numatymu tyrimų rezultatai yra gana prieštaringi. Atsižvelgdami į tai, C. Ross ir bendradarbiai (2009) tvirtino, jog „BigFive“ modelis gali būti pernelyg platus, kad atspindėtų niuansus, susijusius su naudojimu „Facebook’u“ ir, jo manymu, ateityje su „Facebook’u“ susiję moksliniai tyrimai turėtų orientuotis į kitas, galbūt, siauresnio pobūdžio asmenybės savybes ir bruožus.

Taigi, paaugliams internetas yra tapęs nepakeičiama priemone įvairiems tikslams: ieškant informacijos, atliekant įvairias mokyklai skirtas užduotis, taip pat bendravimui. Pastaruoju metu ypač išpopuliarėjo interneto socialiniai tinklai („Facebook“, „Twitter“, „MySpace“, „Google+“ ir t. t.). Lietuvoje pirmaujančias pozicijas šioje srityje užima „Facebook“ interneto socialinis tinklas: paskutiniaisiais duomenimis, Lietuvoje „Facebook’o“ vartotojų yra jau daugiau kaip 1 mln. Be to, penktadalį šio tinklo vartotojų Lietuvoje sudaro 13–17 metų paaugliai (Facebook statistics by country, Socialbakers.com, 2012). Tyrėjai jau kurį laiką skiria daug dėmesio interneto socialinių tinklų fenomenui, tačiau Lietuvoje tai visai mažai tyrinėta sritis (Mačiulaitytė, 2011; Mandravickaitė, 2010), nors „Facebook’o“ populiarumas mūsų šalyje, kaip ir visame pasaulyje, yra pasiekęs milžinišką mastą ir toliau sparčiai didėja. Didėjant internetinės komunikacijos pritaikymo tarp paauglių populiarumui, internetas tapo svarbiu socialinių jų raidos kontekstu, nes laiko, praleisto interneto socialiniame tinkle

„Facebook“, sąnaudos yra didelės. Tikėtina, kad ši veikla pakeičia kitus labai svarbius paauglio raidai dalykus, nes laikas yra baigtinis matas, todėl laikas, praleistas internete, kompensuojamas mažinant laiką, skirtą kitoms veikloms – mokymuisi, laisvalaikio užsiėmimams, bendravimui su draugais ir pan. Tačiau mokslininkai diskutuoja ir neprieina bendro sutarimo, ar internetas praplečia realaus bendravimo ribas, ar užima jo vietą, ar padeda išspręsti individo psichosocialines problemas (pvz., sumažinti išgyvenamą vienišumo jausmą), ar sukelia naujų problemų. Kaip 2001 metais teigė R. C. Sherman, „dar per anksti spręsti, internetas praplečia ar keičia bendravimą, tačiau, kaip parodė istorija, yra išmintinga būti atviriems visoms įmanomoms galimybėms“ (cit. pagal Joinson, 2003, p. 19–20).

Tyrimo tikslas yra įvertinti paauglių naudojimosi interneto socialiniu tinklu „Facebook“ pobūdžio sąsajas su jaučiamu vienišumu ir asmenybės bruožais.

Tyrimo uždaviniai:

1. Įvertinti paauglių naudojimosi „Facebook“ tinklu mastą ir ypatumus.
2. Nustatyti pagrindines paauglių veiklų sritis „Facebook“ tinkle.
3. Įvertinti respondentų asmenybės bruožų sąsajas su naudojimosi „Facebook“ tinklu ypatumais ir veiklos šiame tinkle sritimis.
4. Įvertinti paauglių jaučiamo vienišumo sąsajas su naudojimosi „Facebook“ tinklu ypatumais, veiklos sritimis šiame tinkle ir asmenybės bruožais.

Metodika

Tyrimo dalyviai. Tyrimo dalyviai atrinkti „patogiosios“ imties būdu. Imtį sudaro

175 paaugliai. Tyrimui pasirinkti 8–10 klasių mokiniai iš trijų mokyklų. Tiriamųjų amžius nuo 13 iki 18 metų ($M = 15,44$; $SD = 1,102$). Pagal klasę, į kurią eina tiriamieji, imtis pasiskirsto taip: 32 % tiriamųjų – aštuntos, 16,6 % – devintos ir 51,4 % – dešimtos klasės mokiniai. Tyrimo dalyvavo 96 mergaitės (55 %) ir 79 berniukai (45 %). 61 tyrimo respondentas (35 %) gyvena miestelyje / kaime, 30 respondentų (17 %) – mieste, didmiestyje gyvena 84 respondentai (48 %). Tyrimas grupinis, atliktas klasėse, pamokų metu.

Įvertinimo būdai. Anketa apie naudojimąsi interneto socialiniu tinklu „Facebook“ sukurta tyrimo autorių. Anketa siekiama nustatyti paauglių naudojimosi „Facebook“ ypatumus. Respondentai turėjo atsakyti į klausimus (ar užsiregistravęs „Facebook“ tinkle; kur dažniausiai prie jo jungiasi; kiek laiko jau naudojasi šiuo tinklu kiek laiko per dieną praleidžia prie jo prisijungęs ir pan.).

Skalė įvertinti pagrindines paauglių veiklas „Facebook“ tinkle. Ši skalė sudaryta iš dviejų subskalų: 1) socialiai aktyvios veiklos „Facebook“ tinkle (pvz., „susirašinėju su draugais“; „komentuoju kitų įkeltas nuotraukas, vaizdo įrašus, būsenas ir pan.“); 2) socialiai pasyvios veiklos (pvz., „peržiūrinėju kitų žmonių asmenines nuotraukas, vaizdo įrašus“, „šnipinėju“ dominančius asmenis“ ir pan.) ir veiklos, nesusijusios su komunikavimu (pvz., „žaidžiu įvairius žaidimus“, „dalyvauju įvairiuose konkursuose“). Galimi atsakymų variantai vertinami nuo 1 (niekada) iki 4 (visada). Taikant tiriamosios faktorių analizės metodą, buvo išskirtos dvi subskalės. Kaiserio, Meyerio ir Olkino atrankos atitikimo matas (KMO) 0,786, Bartletto sferiškumo testas $p < 0,01$. Šie du išskirti faktoriai paaiškina

41 % bendros sklaidos. Naudota *varimax* sukimo technika. Socialiai aktyvi veikla. Skalė apima 9 teiginius, skalės patikimumas labai geras (Cronbacho $\alpha = 0,808$). Skalės $M = 19,42$ ($SD = 4,47$). Socialiai pasyvi veikla ir veikla, nesusijusi su komunikavimu. Skalė apima 9 teiginius, skalės patikimumas taip pat geras (Cronbacho $\alpha = 0,741$). Skalės $M = 19,21$ ($SD = 4,36$).

University of California Los Angeles (ULCA) vienišumo skalė (3 versija) (Rus-

NEO-FFI. NEO PI-R klausimynas, sukurtas P. T. Costa ir R. R. McCrae 1992 metais, yra skirtas empiriškai tirti būtent PFM. NEO PI-R ir trumpasis variantas NEO-FFI yra parengti naudoti jau ir Lietuvoje (Costa ir McCrae, 2012). Šiame tyrime pasirinkta naudoti trumpąjį, t. y. NEO PI-R 60 teiginių variantą – NEO penkių faktorių inventorių (NEO-FFI), kuris leidžia greitai, patikimai ir tiksliai įvertinti 5 balų skale asmenybės bruožus: neurotizmą, ekstraversiją, atvi-

1 lentelė. NEO FFI skalių patikimumas, vidurkis ir standartinis nuokrypis

	Cronbacho α	M	SD
Neurotiškumas (N)	0,662 (0,804)	52,37	8,82
Ekstravertiškumas (E)	0,599 (0,796)	50,84	8,43
Atvirumas (O)	0,304 (0,623)	44,76	8,01
Sutarumas (A)	0,568 (0,680)	49,53	9,71
Sąmoningumas (C)	0,722 (0,806)	48,07	10,05

sell, 1996). 1978 metais D. W. Russell, L. A. Peplau ir H. Ferguson sukurtą viendimensę skalę, skirta matuoti subjektyvų vienišumą. Manoma, kad ši skalė yra viena nuodugniausiai išplėtotų ir visuotinai priimtų vienišumo matavimo priemonių (Perlman and Peplau, 1981). Autoriaus leidimas naudoti ULCA vienišumo skalę šiame tyrime yra gautas. Skalę sudaro 20 teiginių, galimi atsakymai vertinami Likerto skale nuo 1 (niekada) iki 4 (visada). Tyrimai rodo, kad skalės vidinis suderintumas labai geras: Cronbacho α svyruoja nuo 0,89 iki 0,94 (Russell, 1996). Atlikto tyrimo metu nustatytas ULCA vienišumo skalės vidinis suderintumas taip pat labai geras (Cronbacho $\alpha 0,909$). Skalės vidurkis lygus 39,18 ($SD = 9,53$) – aukštesnis skalės įvertis reiškia didesnę subjektyviai jaučiamą vienišumą.

rumą patyrimui, sutarumą, sąmoningumą. Skalių vidinis suderintumas yra pakankamas, išskyrus atvirumo skalę, jos patikimumo lygmuo yra žemas, todėl, analizuojant rezultatus, reikia į tai atkreipti dėmesį. 1-oje lentelėje pateikiami šio tyrimo skalių vidinio suderintumo balas, vidurkis ir standartinis nuokrypis (skliausteliuose pateikiama skalių patikimumo charakteristika vertinant Lietuvos reprezentatyvią jaunų žmonių imtį (Costa ir McCrae, 2012).

Duomenų apdorojimas. Statistinė duomenų analizė atlikta naudojant SPSS 19.0 programinį paketą. Normaliai pasiskirsčiusių kintamųjų tarpgrupiniams palyginimams buvo taikytas Studento t kriterijus ir ANOVA. Siekiant įvertinti ryšius tarp kintamųjų, skaičiuoti koreliacijos koeficientai. Tiriamieji grupuoti naudojant klasterinę analizę. Įvertinti kintamojo skirstinį popu-

liacijoje naudotas chi kvadrato kriterijus. Kovariacijai įvertinti naudoda ANCOVA. Patvirtinamoji analizė buvo atlikta taikant struktūrinių lygčių modeliavimo metodą, naudojant M-Plus programinį paketą.

Rezultatai

Tyrimo rezultatai parodė, kad „Facebook“ socialiniame tinkle yra užsiregistravę 81,1 % tirtų paauglių. Jie prie tinklo dažniausiai jungiasi namuose (89 %), kur kas rečiau – mobiliajame telefone (4 %), pas draugus (4 %), mokykloje (3 %). Prisijungimo prie „Facebook“ tinklo laikas per dieną įvairus: 0,5 val. – 35 % tirtų paauglių, nuo 0,5 iki 1 val. – 20 % paauglių, nuo 1 val. iki 2 val. – 16 % paauglių, daugiau nei 2 val. šiame tinkle praleidžia net 29 % paauglių. Pagal realius ryšius su „Facebook’o“ „draugais“ paaugliai pasiskirsto taip: 28 % tinkle „draugauja“ tik su tais, kurie yra draugai realiaame gyvenime; 37 % – su šiek tiek pažįstamais; likusieji 36 % tirtų paauglių tinkle „draugauja“ su realiais draugais, pažįstamais ir nepažįstamais žmonėmis. Net ketvirtadalis tirtų paauglių buvo susitikę su žmogumi, su kuriuo susipažino „Facebook“ tinkle. 56 % apklaustų paauglių teigė, kad jų asmeninį profilį šiame tinkle gali peržiūrėti draugai, 6 % – draugų draugai, 25 % – visi, kas nori, o 13 % tirtų paauglių net nežino, kokie yra jų privatumo nustatymai ir kas gali peržiūrėti jų asmeninį profilį.

Naudojant Pearsono chi kvadrato kriterijų, skirtumų tarp berniukų ir mergaičių, vertinant pirmiau minėtus naudojimosi „Facebook“ tinklu ypatumus, nenustatyta ($p > 0,05$). Paauglio gyvenamoji vieta yra susijusi su tuo, kiek laiko per dieną jis praleidžia prisijungęs prie tinklo ir kas yra jo „Facebook’o“ draugai ($p < 0,01$). Paaugliai

iš didmiesčio „Facebook“ tinkle praleidžia daugiausia laiko: 25,5 % paauglių per dieną būna prisijungę nuo 1 iki 2 val., o 36,2 % – 2 val. ir daugiau, palyginti su paaugliais iš miesto ir miestelio / kaimo. 64,6 % paauglių iš miestelio / kaimo ir 63,4 % paauglių iš miesto tinkle praleidžia iki 0,5 val. per dieną. Didžioji dalis (52,2 %) didmiesčio mokinių linę tinkle „draugauti“ tik su realiais draugais, o miesto paaugliai tinkle dažniausiai „draugauja“ su tais, kuriuos šiek tiek pažįsta (53,3 %). Paaugliai iš miestelio / kaimo dažniausiai linę priimti į draugus ir tuos, kurių realiai nepažįsta (46,2 %).

Dauguma paauglių yra linę į „Facebook“ tinklą įkelti daug savo asmeninių nuotraukų: amplitudė svyruoja nuo 0 iki 600 fotografijų ($M = 74$, $SD = 118,2$). Tirtų paauglių „Facebook’o“ draugų sąrašas svyruoja nuo 10 iki 800 draugų (vidutiniškai paauglys turi 221 draugą „Facebook“ tinkle, $SD = 182,55$). Naudojant Stjudento t testą neporinėms imtims, nustatyta, kad tinkle daugiau asmeninių nuotraukų viešina mergaitės ($M = 97$ nuotraukos) nei berniukai ($M = 36$ nuotraukos) ($t = 3,57$; $p < 0,01$), be to, mergaičių „Facebook’o“ draugų sąrašas ilgesnis ($M = 252$ draugai) negu berniukų ($M = 139$ draugai) ($t = 2,83$; $p < 0,01$). Paaugliai iš miestelio / kaimo ($M = 163$ draugai) turi mažiau „Facebook’o“ draugų nei paaugliai iš didmiesčio ($M = 255$ draugai) ir miesto (296 draugai) ($F = 7,1$; $p < 0,01$).

Tyrimo dalyvavę paaugliai, pasitelkus klasterinę analizę (*K-means* metodu), buvo suskirstyti į penkias grupes pagal savo veiklos ypatumus socialiniame tinkle „Facebook“. Į pirmąją (A) grupę pateko tiriamieji, kurių bendras aktyvumas (socialiai aktyvus ir socialiai pasyvus) yra labai mažas ($N = 41$), antroje grupėje (B) yra

tiriamieji, kurių bendras aktyvumas „Facebook“ tinkle vidutinis, palyginti su bendros imties aktyvumu ($N = 49$); trečiojoje grupėje (C) – respondentai, kurių „Facebook“ o“ veiklose dominuoja socialiai pasyvios ir nesusijusios su komunikavimu veiklos ($N = 12$), ketvirtojoje (D) – paaugliai, linkę socialiai aktyviai dalyvauti „Facebook“ tinklo veiklose ($N = 21$); į paskutinę – penktąją (E) – grupę pateko respondentai, kurių bendras aktyvumas (socialiai aktyvus ir socialiai pasyvus) „Facebook“ tinkle yra labai didelis ($N = 18$).

Naudojant Pearsono chi kvadrato kriterijų nustatyta, kad tiriamųjų gyvenamoji vieta nėra susijusi su aktyvumo pobūdžiu „Facebook“ tinkle ($p > 0,05$). Tačiau respondento lytis siejasi su aktyvumu šiame tinkle ($p < 0,01$): merginos grupėse pasiskirsto gana tolygiai (atitinkamai grupėse nuo A iki E – 20 %, 35 %, 8 %, 16 %, 21 %), o 44 % vaikinių dažniau patenka į A grupę (mažas bendras aktyvumas) ir 35 % į B grupę (vidutinis bendras aktyvumas). Tyrimo rezultatai parodė, kad tiriamųjų amžiaus ir aktyvumo „Facebook“ e“ ryšys statistiškai nereikšmingas ($F = 0,471$; $p > 0,05$).

Pearsono koreliacija parodė, kad neurotiškumo skalės įverčiai neigiamai siejasi su paauglio ekstravertiškumo ($r = -0,34$; $p < 0,001$), sutarumo ($r = -0,26$; $p < 0,001$) ir sąmoningumo ($r = -0,26$; $p < 0,001$) skalių įverčiais. Sąmoningumą ir sutarumą sieja labai stipri teigiama koreliacija ($r = 0,42$; $p < 0,001$). Jaučiamas vienišumas labai stipriai siejasi su neurotiškumo ($r = 0,46$; $p < 0,001$) ir ekstravertiškumo ($r = -0,45$; $p < 0,001$) asmenybės bruožais.

Naudojant Spearmano koreliaciją, tikrinta, ar paauglio asmenybės bruožai ir jaučiamas vienišumas siejasi su asmeninės infor-

macijos apie save ir asmeninių nuotraukų, skelbiamų savo „Facebook“ o“ profilyje, kiekiu. Nustatyta, kad asmeninės informacijos, pateikiamos profilyje, kiekis turi teigiamą ryšį su neurotiškumu ($r_s = 0,31$; $p < 0,001$) ir vienišumu ($r_s = 0,23$; $p < 0,05$), o sutarumas su informacijos pateikimu apie save siejasi neigiamai ($r_s = -0,31$; $p < 0,001$). Asmeninių nuotraukų, skelbiamų „Facebook“ o“ profilyje, kiekis priklauso nuo respondento atvirumo bruožo: kuo paauglys atviresnis, tuo daugiau savo asmeninių fotografijų deda „Facebook“ o“ profilyje ($r_s = 0,30$; $p < 0,001$); kitos asmenybės savybės ir jaučiamas vienišumas nesusiję su skelbiamų nuotraukų kiekiu ($p > 0,05$). Reikia pažymėti, kad paaugliai, kurie linkę viešinti daugiau informacijos apie save, deda ir daugiau asmeninių fotografijų „Facebook“ tinkle ($r_s = 0,22$; $p < 0,05$).

Pagal Spearmano koreliaciją nustatyta, kad keturi iš penkių pagrindinių asmenybės bruožų siejasi su „Facebook“ o“ draugų kiekiu: ekstravertiškumas ($r_s = 0,23$; $p < 0,05$), atvirumas ($r_s = 0,21$; $p < 0,05$), sąmoningumas ($r_s = -0,24$; $p < 0,05$), sutarumas ($r_s = -0,26$; $p < 0,01$).

Pasitelkus ANOVA, lyginant respondentų asmenybės savybių ir jaučiamo vienišumo vidurkių skirtumus pagal tai, kas yra respondentų „draugai“ „Facebook“ tinkle (tik tie, kurie realybėje yra draugai; tie, kuriuos bent šiek tiek pažįsta; ir draugai, ir pažįstami, ir nepažįstami), nustatyti skirtumai pagal neurotiškumo ($F = 3,11$; $p < 0,05$), ir atvirumo ($F = 3,26$; $p < 0,05$) skales. Naudojant Bonferroni *post hoc* testą, nustatyta ta pati tendencija ir pagal atvirumo patyrimui, ir pagal neurotiškumo skales: paaugliai, kurių „Facebook“ o“ draugų sąrašas yra ir nepažįstamų asmenų, yra kur kas

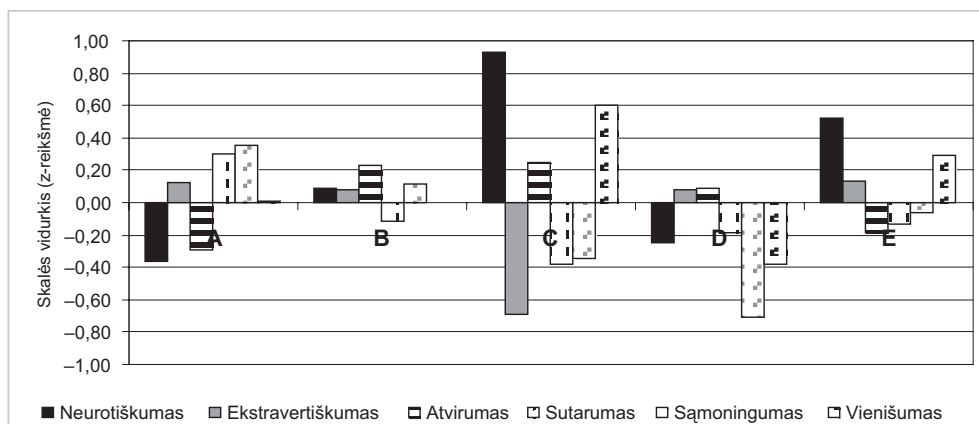
neurotiškesni ir atviresni už tuos paauglius, kurių draugų sąrašė visi draugai yra bent šiek tiek pažįstami ($p < 0,05$).

Taikant ANOVA lyginant respondentų asmenybės savybių ir jaučiamo vienišumo vidurkių skirtumus pagal tai, ar tiriamasis buvo realiai susitikęs su žmogumi, su kuriuo susipažino „Facebook“ tinkle, nustatyta, kad ekstravertiškumo bruožas siejasi su susitikimais „akis į akį“ ($F = 3,364$; $p < 0,05$). Paaugliai, kurie buvo susitikę su nauju „draugu“, yra ekstravertiškesni, negu tie, kurie nei buvo susitikę, nei tarėsi susitikti.

Pasitelkus ANOVA, buvo tiriami asmenybės bruožų ir jaučiamo vienišumo vidurkių skirtumai atitinkamose grupėse pagal aktyvumo „Facebook“ tinkle pobūdį. Nustatyti neurotiškumo ($F = 4,72$; $p < 0,01$), sąmoningumo ($F = 3,65$; $p < 0,01$) ir vienišumo ($F = 3,60$; $p < 0,05$) skalių įverčių skirtumai pagal tai, kuriai grupei priklauso respondentas atsižvelgiant į jo aktyvumo „Facebook“ tinkle pobūdį.

Panaudojus Bonferroni *post hoc* testą, nustatyti neurotiškumo, sąmoningumo ir

vienišumo skirtumai tarp konkrečių grupių. C grupės neurotiškumo skalės įverčiai yra reikšmingai didesni, palyginti su A ir B grupių skalės įverčiais: paauglių, kurie patenka į socialiai pasyvaus veikimo „Facebook“ tinkle grupę, neurotiškumo įverčiai yra patys didžiausi. Taip pat tarpusavyje skiriasi A ir E respondentų grupės pagal neurotiškumo išreikštumo laipsnį – respondentai, kurių bendras aktyvumas „Facebook’e“ labai didelis, yra kur kas neurotiškesni negu tie, kurių bendras aktyvumas šiame tinkle yra mažas. Lyginant sąmoningumo skalės įverčius nustatyta, kad sąmoningumo skalės vidurkis D grupės respondentų, kurių veikla „Facebook“ tinkle yra socialiai aktyvaus pobūdžio, yra mažesnis negu A ir B grupių respondentų, kurie arba yra neaktyvūs šio tinklo naudotojai, arba šiuo tinklu naudojami vidutiniškai, palyginti su bendra imtimi, – kuo paauglys sąmoningesnis, tuo jo bendras aktyvumas tinkle yra mažesnis. D grupės respondentai, kurie „Facebook“ tinkle daugiausia veikia aktyviai, jaučiasi mažiau vieniši negu tie, kurių veiklos pobūdis yra pasyvus arba bendras aktyvumas

1 pav. Asmenybės bruožų ir vienišumo skalių vidurkiai skirtingose grupėse pagal naudojimosi „Facebook“ tinklu sritis

yra labai didelis (atitinkamai C ir E grupės). Be to, tų paauglių, kurių bendras aktyvumas yra mažas (A), jaučiamas vienišumas yra reikšmingai mažesnis negu tų, kurių dominuojanti veikla „Facebook“ tinkle yra socialiai pasyvaus pobūdžio (C) (1-as pav.)

Taikant dvifaktoriinę dispersinę analizę ANOVA, buvo vertinti asmenybės bruožų ir jaučiamo vienišumo skalių vidurkių skirtumai atsižvelgiant į paauglio lyties ir grupės, kuriai priklauso pagal savo aktyvumo tipą „Facebook“ tinkle, sąveiką. Nustatyta, kad tik atvirumo bruožo skalėje yra reikšmingų skirtumų, vertinant lyties ir grupės, kuriai paauglys priskiriamas pagal savo dominuojančias veiklas „Facebook“ tinkle, sąveiką ($F = 4,11$; $p < 0,01$). Mergaitės, kurios pateko į A grupę (bendras aktyvumas tinkle labai mažas), yra kur kas atviresnės patyrimui negu berniukai, kurių bendras aktyvumas labai mažas, tačiau priešinga tendencija tarp lyčių ryškėja tarp berniukų ir mergaičių, kurie pateko į D grupę (dominuoja socialiai aktyvi veikla): berniukai, patekę į šią grupę, yra atviresni patyrimui, palyginti su šios grupės mergaičių atvirumu; ir apskritai berniukai, kurie pateko į D grupę, yra patys atviriausi iš visų berniukų, kurie pateko į visas kitas grupes pagal savo dominuojančias veiklas „Facebook“ tinkle.

Siekiant atskleisti ryšius tarp penkių asmenybės bruožų, jaučiamo vienišumo ir

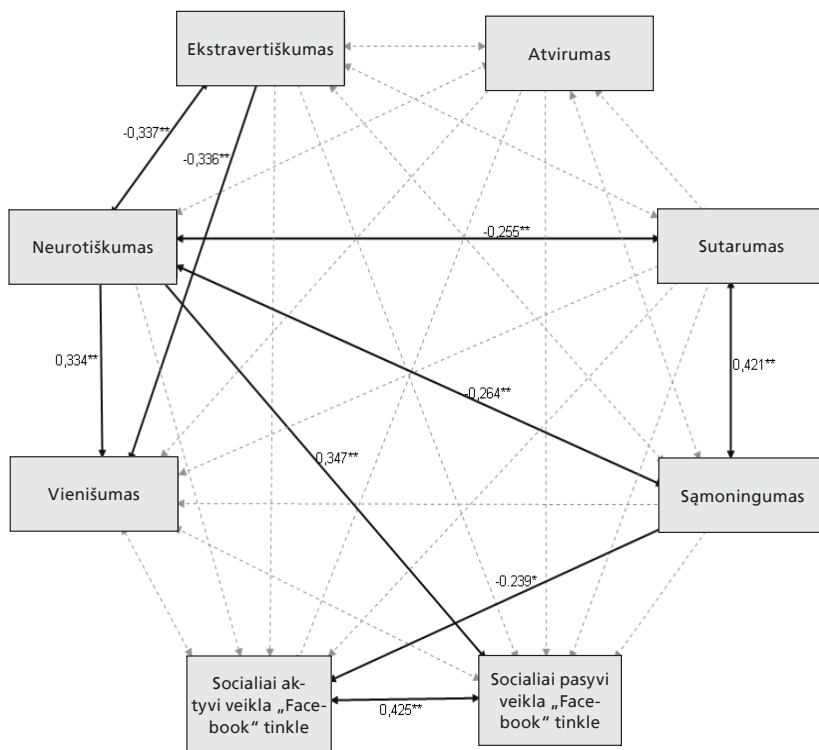
aktyvumo „Facebook“ tinkle, buvo taikytas struktūrinių lygčių modelis. 2-oje lentelėje pateikiami pagrindiniai modelio tinkamumo rodikliai. Modelis visiškai atitinka tinkamumo kriterijus ir gali būti interpretuojamas.

Šis metodas atskleidė sąsajų modelį, kaip į modelį įtrauktus kintamuosius (išskyrus atvirumo bruožą) sieja įvairūs tarpusavio ryšiai (2-as pav.). Rezultatai parodė, kad ekstraversijos ir sutarumo bruožai nesisieja su dominuojančiu aktyvumo „Facebook“ tinkle tipu, tačiau neurotiškumas, kaip minėta, yra susijęs su šiame tinkle dominuojančiomis veiklomis: socialiai pasyvus veikimas siejasi su labiau išreikštu neurotiškumu. Kitas reikšmingas asmenybės bruožų ir aktyvumo tinkle ryšys nustatytas tarp sąmoningumo ir socialiai aktyvaus veikimo tinkle: kuo šis bruožas labiau išreikštas, tuo paauglys mažiau aktyvus „Facebook“ tinkle naudotojas.

Vertinant modelį, ryšys tarp jaučiamo vienišumo ir veiklų „Facebook“ tinkle tapo nereikšmingas: prieš tai nustatyta, kad paaugliai, kurie veikia pasyviu būdu, jaučiasi vienišesni už tuos paauglius, kurių dominuojančios veiklos yra socialiai aktyvaus pobūdžio. Kadangi vienišumas stipriai siejasi su neurotiškumu, o neurotiškumas – su socialiai pasyviu aktyvumu „Facebook“ tinkle, nutarta atlikti kovariacijos

2 lentelė. **Pagrindiniai modelio tinkamumo rodikliai**

Pagrindiniai modelio tinkamumo rodikliai		Rodiklių reikšmės
Bendras modelio tinkamumas	χ^2	0,001
Bendro modelio tinkamumo reikšmingumas	p	0,01
Laisvės laipsnis	df	0
Aproksimacijos liekanos kvadrato šaknies paklaida	$RMSEA$	0,001
Nenormuoto atitikimo indeksas	TLI	1,00
Palyginimo indeksas	CFI	1,00

2 pav. *Struktūrinis matuotų konstrukčių modelis*

analizę (lyginant skirtingų grupių pagal dominuojančias veiklas „Facebook“ tinkle jaučiamą vienišumą, kontroliuojant neurotiškumo bruožo kintamąjį). Nustatyta, kad, kontroliuojant paauglio neurotiškumą, vienišumo skalės skirtumai tarp skirtingų grupių pagal dominuojančias „Facebook“ tinkle veiklas išliko: paaugliai, kurie šiame tinkle veikia tik aktyviai, jaučiasi mažiau vieniši negu tie, kurių veiklos pobūdis yra pasyvus arba bendras aktyvumas yra labai didelis (Leveno testo $F = 1,5$; $p = 0,21$; ANCOVA tarp grupių $F = 3,911$; $p < 0,032$).

Rezultatų aptarimas

Tyrimo rezultatai atskleidė, kad „Facebook“ tinklo populiarumas tarp paauglių yra

didžiulis (keturi iš penkių paauglių yra užsiregistravę šiame tinkle). Tyrimo rezultatai taip pat parodė, kad kasmet prie šio tinklo prisijungia vis daugiau paauglių: prieš daugiau nei trejus metus buvo užsiregistravę tik 6 % visų tirtų paauglių, prieš dvejus metus 25 % tirtos imties, prieš metus 55 %, o šiais metais prie tinklo prisijungę yra jau 81,1 % tirtų paauglių.

M. G. Fenichel (2009) teigė, kad naudojimas „Facebook“ tinklu kelia grėsmę tapti kompuliškais naudotojais, o J. Morahan-Martin ir P. Schumacher (2000) tyrimo metu nustatė, jog patologiškų interneto vartotojų grupė per savaitę prie interneto praleidžia vidutiniškai apie 8,5 val. Šio tyrimo duomenys rodo, kad didelė dalis paauglių gerokai viršija 8,5 val. per savaitę

(laikas tik „Facebook“ tinkle, o ne bendras buvimo internete). Tačiau priklausomybės atsiradimo požiūriu laikas nėra vienintelis rodiklis. Svarbu įvertinti ir naudojimosi šiuo tinklu pasekmes, ir kitus rodiklius (pvz., veiklų turinį).

Svarbus probleminio naudojimosi „Facebook“ tinklu aspektas yra tas, kad paaugliai į savo asmeninius profilius deda daug asmeninės informacijos, asmeninių nuotraukų, nesureikšmindami savo privatumo apsaugojimo klausimo ir dėl to kylančios rizikos. Ketvirtadalis paauglių visą savo profilyje esančią informaciją leidžia peržiūrėti visiems „Facebook’o“ vartotojams, be to, dalis tirtų paauglių net nežino, kokie yra jų profilio privatumo nustatymai. Į tai atkreipė dėmesį ir J. Mandravickaitė, rašydama apie 2010 metais atliktą privačios informacijos sklaidos socialiniame tinkle „Facebook“ tyrimą. Autorė nurodo, kad, tapus tinklo dalimi, kyla grėsmė asmens privatumui ir saugumui: galima tapti tapatybės vagystės, kiberpersekiavimo, nesusipratimų, paskalų auka, prarasti gerą reputaciją. Grėsmių naudojantis socialiniais tinklais gali kilti daug, tačiau, atrodo, tik nedidelė dalis vartotojų jas suvokia.

Tyrimo rezultatai parodė, kad paaugliai „Facebook“ tinkle linkę turėti daug draugų, ir šio tyrimo metu nustatytas vidutinis draugų skaičius (221 „Facebook’o“ „draugas“) yra labai panašus į nustatytą Lietuvos mastu atliktu tyrimu. I. Mačiulaitytė (2011) savo straipsnyje nurodo, kad „Facebook’o“ vartotojai visame pasaulyje šiame socialiniame tinkle vidutiniškai turi po 130 draugų. Lietuviai šiame kontekste atrodo daug „draugiškesni“, vidutiniškai jie turi net 206 „draugus“. Ir dauguma iki šiol atliktų tyrimų (Ross et al., 2009; Pempek et al., 2009; Miller, 2010) nurodo, jog

„Facebook“ tinklas dažniausiai naudojamas palaikyti jau esamus ryšius, ir šiame tyrime nustatyta, kad du trečdaliai apklaustų paauglių į „Facebook’o“ draugų sąrašą priima tik tuos, kurie yra draugai ir pažįstami realybėje, t. y. santykių vystymo kryptis „iš realybės į internetą“.

Šiame tyrime išryškėjo dvi paauglių veikimo socialiniame tinkle tendencijos: 1) socialiai aktyvios veiklos „Facebook“ tinkle (pvz., „susirašinėju su draugais“; „komentuojau kitų įkeltas nuotraukas, vaizdo įrašus, būsenas ir pan.“; „dalyvauju įvairių grupių diskusijose“ ir pan.); 2) socialiai pasyvios veiklos (pvz., „peržiūrinėju kitų žmonių asmenines nuotraukas, vaizdo įrašus“, „šnipinėju“ dominančius asmenis“ ir pan.) ir veiklos, nesusijusios su komunikavimu (pvz., „žaidžiu įvairius žaidimus“, „dalyvauju įvairiuose konkursuose“). Tai atitinka ir kitų autorių (Kraut et al., 2002; Zhao, 2006; Burke et al., 2010; Burke et al., 2011) veiklų interneto socialiniuose tinkluose grupavimą: ar interneto socialinio tinklo naudotojai užsiima socialiai aktyvaus pobūdžio veiklomis, ar yra pasyvūs stebėtojai, ar jų veiklos yra nesusijusios su komunikavimu (pvz., žaidimai). Todėl tiriant paauglių veiklas socialiniame interneto tinkle „Facebook“, tikrai labai svarbu atkreipti dėmesį į veiklų, kurioms paaugliai šiame tinkle skiria daugiausia laiko, pobūdį, o ne tik fiksuoti tinkle praleidžiamą laiką.

Tyrimo metu išryškėjo asmenybės bruožų ryšiai su aktyvumo pobūdžiu „Facebook“ tinkle. Ryšių tarp socialinių tinklų naudojimo ir asmenybės bruožų tyrimuose buvo pastebėta, kad asmenys, kurių neurotiškumas stipriai išreikštas, savo tinklo profiliuose pateikdavo labai išsamią informaciją apie save (Amichai-Hamburger et al., 2002). Šio

tyrimo rezultatai patvirtino šį ryšį dar kartą: neurotiškumą ir skelbiamos informacijos kiekį sieja stiprus teigiamas ryšys. O štai sutarumas su informacijos kiekiu asmeniniame profilyje koreliuoja neigiamai: paaugliai, kurie linkę būti egocentriški, konkuruoti, į savo puslapį deda daugiau informacijos apie save. Kalbant apie vaizdinės informacijos iš savo gyvenimo, t. y. fotografijų, įdėtų profilyje, kiekį, iš asmenybės bruožų tik paauglio atvirumas turi reikšmingą įtaką – kuo paauglys atviresnis patyrimui, tuo daugiau skelbia nuotraukų. Anksčiau atliktų tyrimų autoriai nurodė prieštarigus su fotografijų skelbimu susijusius rezultatus: vieni teigė, jog neurotiškumas ir nuotraukų skelbimas siejasi teigiamai (Amichai-Hamburger and Vinitzky, 2010), kiti – neigiamai (Kuss and Griffiths, 2011), o šiame tyrime toks ryšys nenustatytas.

Tyrimų rezultatai rodo, kad paaugliai, kurie į „Facebook’o“ draugų sąrašą priima realiai visai nepažįstamus žmones, yra neurotiškesni negu tie, kurie su nepažįstamaisiais „Facebook“ tinkle „nedraugauja“. S. Butt ir J. G. Phillips (2008) teigė, kad tie, kurių neurotiškumo bruožas buvo stipriai išreikštas, internetu naudojasi, kad išvengtų vienatvės. Šio tyrimo rezultatai rodo, jog neurotiški paaugliai jaučiasi daug vienišesni, todėl, į „Facebook’o“ draugų sąrašą priimdami net ir nepažįstamus asmenis, siekia kompensuoti savo vienišumą. Atvirumo bruožas su nepažįstamųjų priėmimu į „draugus“ siejasi teigiamai. Atvirumas siejamas su įvairovės mėgimu, smalsumu, todėl paaugliai, kurių šis bruožas išreikštas, yra linkę leistis į naujas pažintis vedami smalsumo ir naujovių poreikio. Be to, nustatyta, kad atviri paaugliai turi daugiau draugų socialiniame tinkle, šis ryšys gali būti dėl

to, jog jie dėl savo būdo bruožų yra linkę į savo „Facebook’o“ draugų sąrašą įrašyti ir nepažįstamus, todėl draugų skaičius ir padidėja.

Ekstravertiški ir atviri paaugliai linkę turėti daugiau draugų, o paaugliai, kurių sutarumo ir sąmoningumo bruožai labiau išreikšti, turi mažiau „Facebook’o“ „draugų“. Tai, kad ekstravertai turi daugiau draugų ir interneto tinkle, parodo jų didesnę socialumą apskritai: tas, kuris yra socialus realybėje, pratęsia šią tendenciją ir interneto socialiniame tinkle. Kalbėdami apie „Facebook“ tinklą, visi iki šio atlikti tyrimai nurodė santykių rutuliojimo kryptį „iš realybės į internetą“. Bet labai svarbu atkreipti dėmesį į tai, kurie asmenybės bruožai turi įtakos ir atvirkštinei kryptčiai – „iš interneto į realybę“. Rezultatai parodė, kad tik ekstravertiškumo bruožas turi tam reikšmės: ekstravertiški paaugliai, susipažinę su žmogumi „Facebook“ tinkle, yra linkę susitikti ir bendrauti su juo ir realybėje. Internetas ekstravertams padeda sustiprinti santykius internete, bet ekstravertiški paaugliai vis tiek jaučia poreikį bendrauti ir „akis į akį“. Todėl šiuo atveju bendravimo kryptis yra į abi puses.

Vertinant, ar paauglių asmenybės bruožai lemia, koku būdu jie yra linkę veikti „Facebook“ tinkle, nustatyta, kad neurotiški paaugliai daugiausia veikia socialiai pasyvios veiklos ir veiklos, nesusijusios su komunikavimu, ribose. Neurotiški asmenys, manoma, yra linkę kontroliuoti pateikiamą emocinį turinį, todėl jie jaučiasi saugiau stebėdami, ką veikia kiti, negu patys aktyviai dalyvaudami socialiniame „Facebook’o“ gyvenime. O paauglio sąmoningumo bruožo išreikštumas neigiamai koreliuoja su aktyvumu „Facebook“ tinkle. Tokia pat

tendencija nustatyta ir kitų autorių darbuose (Ross et al., 2009; Ryan and Xenos, 2011). Paaugliai, kurių sąmoningumo bruožas ypač išreikštas, yra labai pareigingi ir atsakingi, todėl linkę vengti internetinio bendravimo tinklų, kurie gali turėti įtakos kasdienių užduočių atidėliojimui arba išsiblaškymui (Ross et al., 2009).

Asmenybės bruožai, ypač ekstravertiškumo-intravertiškumo bruožas, iki šiol buvo laikomi vienu pagrindinių veiksnių (Amichai-Hamburger et al., 2002; Butt and Philips, 2008; Correa et al., 2010; Ryan and Xenos, 2011) vertinant, ar internetinė socialinė komunikacija papildo, ar kompensuoja tradicinę socialinę elgseną. Tačiau, įvertinus bendrą šio tyrimo modelį, nustatyta, kad paauglio neurotiškumo-emocinio stabilumo bruožas yra stipriausiai susijęs su aktyvumu „Facebook“ tinkle. Kitų autorių (Amichai-Hamburger et al., 2002; Kuss and Griffiths, 2011) tyrimuose taip pat buvo pastebėta, kad asmenys, kurių neurotiškumo bruožas stipriai išreikštas, yra ypač įsitraukę į naudojimąsi „Facebook“ tinklu, nes bendraudami internete jie jaučiasi saugiau, nei „akis į akį“. Internetinio bendravimo pranašumai šiuo atveju yra: anonimiškumas; galimybė ilgiau pagalvoti ir pataisyti tekstinį pranešimą; labiau kontroliuojamas savęs pateikimas ir įspūdžio valdymas.

Vienišumo jausmui yra svarbios įvairios individo charakteristikos. D. Perlmán ir L. A. Peplau (1981) asmenybės savybes nurodė kaip vienus veiksnių, predisponuojančių (bet nebūtinai sukeliančių) vienišumo jausmą. Mūsų atlikto tyrimo metu gauti rezultatai parodė, kad vieniši paaugliai yra neurotiškesni ir intravertiškesni negu ne vieniši paaugliai. Gauti rezultatai neprieštarauja D. W. Rusell (1996) gautiems duomenims,

kai, vertinant ULCA skalės patikimumą ir validumą, buvo nustatytas labai stiprus teigiamas vienišumo ryšys su neurotiškumo bruožu ir neigiamas ryšys su ekstravertiškumu. S. Butt ir J. G. Phillips (2008) teigė, kad tie, kurių neurotiškumo bruožas buvo stipriai išreikštas, internetu naudojami, kad išvengtų vienatvės, patvirtindami socialinės kompensacijos interneto socialiniame tinkle požiūrį. Šio tyrimo metu išryškintas modelis apie asmenybės savybių ryšius su veiklų aktyvumo pobūdžiu taip pat nurodo stiprų vienišumo jausmo ir neurotiškumo bruožo ryšį. Todėl savaime kyla klausimas, ar iš tikrųjų vienišumo jausmas veikia paauglių aktyvumo pobūdį „Facebook“ tinkle, ar yra tik tarpinis kintamasis. Atsakant į šį klausimą, buvo vertinamas vienišumo jausmo ir aktyvumo tinkle ryšys, kontroliuojant tiriamojo neurotiškumo bruožo išreikštumą. Nustatyta, kad kompensacinis ryšys tarp vienišumo ir aktyvumo vis tiek išlieka. L. C. Hawkley ir J. T. Cacioppo (2010) buvo teisūs teigdami, kad, vykstant evoliucijai, žmogus yra užprogramuotas taip, kad, jausdamas vienišumą, siekia adaptuotis ir pataisyti arba pakeisti savo socialinius ryšius kitais jam prieinamais būdais.

Dauguma šiuo metu paskelbtų tyrimų yra skerspjūvio (angl. *cross-sectional*) tipo, o jų išvados dažniausiai sieja įvairias asmenybės charakteristikas su naudojimosi interneto socialiniais tinklais pobūdžiu. Tačiau šioje srityje labai reikia ir tęstinio tipo tyrimų, kad būtų galima numatyti tokio masto naudojimosi „Facebook“ tinklu teigiamus ir neigiamus padarinius skirtingiems žmonėms, skirtingu būdu besinaudojantiems šiuo tinklu. Kadangi paauglių naudojimosi „Facebook“ tinklu mastas didžiulis, būtų naudinga tirti, kiek iš tos daugybės besinaudojančių paau-

glių praplečia savo bendravimo ribas, išnaudodami teigiamas „Facebook’o“ teikiamas galimybes, o kurių paauglių naudojimas „Facebook’u“ jau tampa probleminis ir sukelia neigiamų padarinių kitoms svarbioms paaugliui gyvenimo sritims.

Išvados

1. Lietuvos paaugliai yra labai įsitraukę į naudojimąsi interneto socialiniu tinklu „Facebook“: keturi iš penkių tirtų paauglių turi susikūrę savo profilį šiame tinkle. Taigi, gauti rezultatai atspindi bendrą pasauliui tendenciją, kad dauguma paauglių skiria daug laiko per dieną naudojimuisi šiuo tinklu, skelbia daug asmeninės informacijos jo profilyje, nepakankamai dėmesio skirdami privatumo išsaugojimui. Paaugliai linke sukaupti daug „draugų“ socialiniame tinkle, tačiau vyrauja santykių perkėlimo iš realybės į internetą tendencija, t. y. „Facebook“ tinkle paaugliai yra linke palaikyti santykius su jau esamais draugais ir pažįstamais.
2. Tyrimo rezultatai parodė, kad „Facebook“ tinkle paauglių veiklos yra dvejopo pobūdžio: socialiai aktyvios ir socialiai pasyvios. Šios dvi paauglių elgsenos savo išreikštumo lygiu susiklostė penkiomis kombinacijomis: 1) bendras aktyvumas yra labai mažas, 2) bendras aktyvumas „Facebook“ tinkle, palyginti su imties aktyvumu, yra vidutinis, 3) dominuoja socialiai pasyvios veiklos ir veiklos, nesusijusios su komunikavimu, 4) dominuoja socialiai aktyvios veiklos „Facebook“ tinkle, 5) bendras aktyvumas (socialiai aktyvus ir socialiai pasyvus) „Facebook“ tinkle yra labai didelis.
3. Tyrimo rezultatai atskleidė, kad paauglių

asmenybės bruožai siejasi su jų elgsena „Facebook“ tinkle. Paauglių, kurie pateikia „Facebook’o“ profilyje daug asmeninės informacijos apie save, tinkle linke „draugauti“ su realiai nepažįstamais asmenimis, yra stipriai išreikšti atvirumo ir neurotiškumo bruožai. Socialinės kompensacijos požiūriu paaugliai, kurių stipriai išreikštas neurotiškumo bruožas, „Facebook“ tinkle linke veikti socialiai pasyviu būdu. Ekstravertiški paaugliai veikia socialinio sustiprinimo požiūriu nurodoma tendencija, tačiau jiems neužtenka tik internetinio bendravimo, t. y. ekstravertai linke realiai susitikti su žmonėmis, su kuriais susipažino „Facebook“ tinkle. Tačiau neaktyvūs „Facebook’o“ vartotojai yra paaugliai, kurių stipriai išreikštas sąmoningumo bruožas.

4. Rezultatai parodė, kad paaugliai, kurie jaučiasi vieniši socialinės kompensacijos požiūriu, yra labai įsitraukę į naudojimąsi „Facebook“ tinklu, tačiau vienišų paauglių išryškėjo socialiai pasyvaus pobūdžio elgsena (arba dominavo tik socialiai pasyvi veikla, arba socialiai pasyvi kartu su socialiai aktyvia veikla). Be to, paaugliai, kurie jautėsi vieniši, tinkle skelbė daugiau asmeninės informacijos. Tiriant jaučiamo vienišumo ir asmenybės bruožų sąsajas nustatyta, kad vienišumo jausmą išgyvenantys paaugliai turi stipriai išreikštus neurotiškumo ir intravertiškumo bruožus. Įvertinus bendrą tyrimo modelį, į kurį įtraukti paauglio neurotiškumo, ekstravertiškumo bruožai, jaučiamas vienišumas ir požiūris į „Facebook“ tinklą, nustatyta, kad labiausiai su paauglio elgsena šiame tinkle siejasi neurotiškumo bruožas.

LITERATŪRA

- Amichai-Hamburger Y., Vinitzky G. Social network use and personality // *Computers in Human Behavior*. 2010, vol. 26, p. 1289–1295.
- Amichai-Hamburger Y., Wainapel G., Fox S. „On the internet no one knows I’m an introvert“: Extroversion, neuroticism, and internet interaction // *Cyberpsychology and Behavior*. 2002, vol. 2, p. 125–128.
- Baker R. K., White K. M. Predicting adolescents’ use of social networking sites from an extended theory of planned behavior perspective // *Computers in Human Behavior*. 2010, vol. 26, p. 1591–1597.
- Birmie S. A., Horvath P. Psychological predictors of Internet social communication // *Journal of Computer-Mediated Communication*. 2002, vol. 7 (4).
- Burke M., Kraut R., Marlow C. Social capital on Facebook: Differentiating uses and users // *Conference on Human Factors in Computing Systems*. Vancouver, 2011.
- Burke M., Marlow C., Lento T. Social network activity and social well-being // *Conference on Human Factors in Computing Systems*. Atlanta, 2010.
- Butt S., Phillips J. G. Personality and self reported mobile phone use // *Computers in Human Behavior*. 2008, vol. 24 (2), p. 346–360.
- Correa T., Hinsley A. W., de Zuniga H. G. Who interacts on the web? The intersection of users’ personality and social media use // *Computers in Human Behavior*. 2010, vol. 26, p. 247–253.
- Costa P. T. Jr., McCrae R. R. Revised NEO Personality Inventory (NEO-PI-R) and NEO Five-Factor Inventory (NEOFFI) professional manual. Odessa Psychological Assessment Resources, 1992.
- Costa P. T., McCrae R. R. Taisyto NEO (NEO PI-R) ir NEO penkių faktorių (NEO-FFI) klausimynų vadovas. Vilnius: VU specialiosios psichologijos laboratorija, 2012.
- Degirmencioglu S. M. Changes in Adolescents’ Friendship Networks: Do They Matter? // Wayne State University, 1995. Prieiga per internetą: http://books.google.lt/books?id=8__ztgAACAAJ&dq=inauthor:%22Serdar+M.+Degirmencioglu%22&hl=lt&sa=X&ei=iXa7T87wMMOf-wauguXTCg&ved=0CDYQ6AEwAQ [žiūrėta 2012 m. vasario 2 d.].
- Dutta S., Fraser M. Mano virtualieji aš. Kaip socialiniai tinklai keičia gyvenimą, darbą ir pasaulį. Vilnius: Eugrimas, 2010
- Ellison N. B., Steinfeld C., Lampe C. The benefits of Facebook „friends“: Social capital and college students’ use of online social network sites // *Journal of Computer-Mediated Communication*. 2007, vol. 12 (4), p. 1143–1168.
- Facebook Statistics by Country, Socialbakers.com., 2012. Prieiga per internetą: <http://www.socialbakers.com/facebook-statistics/> [žiūrėta 2012 m. balandžio 30 d.].
- Fenichel M. G. Facebook Addiction Disorder (FAD), 2009. Prieiga per internetą: <http://www.fenichel.com/facebook.shtml> [žiūrėta 2012 m. vasario 2 d.].
- Gross E. F., Juvonen J., Gable S. E. Online communication and well-being in early adolescence: The social function of instant messages // *Journal of Social Issues*. 2002, vol. 58, p. 75–90.
- Hardie E., Tee M. Y. Excessive Internet use: The role of personality, loneliness and social support networks // *Internet Addiction Australian Journal of Emerging Technologies and Society*. 2007, vol. 5 (1), p. 34–47.
- Hawkey L. C., Cacioppo J. T. Loneliness matters: A theoretical and empirical review of consequences and mechanisms // *Annals of Behavioral Medicine*. 2010, vol. 40, p. 218–227.
- Young K. S., de Abreu Ch. N. Internet addiction: A handbook and guide to evaluation and treatment. New Jersey: Wiley & Sons, 2011.
- Joinson A. N. Understanding the psychology of Internet behaviour: Virtual worlds. Real. Palgrave Macmillan, 2003.
- Kim J., LaRose R., Peng W. Loneliness as the cause and effect of problematic internet use: The relationship between internet use and psychological well-being // *Cyberpsychology and Behaviour*. 2009, vol. 12 (4), p. 451–455.
- Kraut R., Kiesler S., Boneva B., Cummings J., Helgeson V., Crawford A. Internet paradox revisited // *Journal of Social Issues*. 2002, vol. 58 (1), p. 49–74.
- Kraut R., Patterson M., Lundmark V., Kiesler S., Mukopadhyay T., Scherlis W. Internet paradox: A social technology that reduces social involvement and psychological well-being? // *American Psychologist*. 1998, vol. 53 (9), p. 1017–1031.
- Kuss D. J., Griffiths M. D. Online social networking and addiction – a review of the psychological literature // *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2011, vol. 8.
- Leung L. Effects of motives for Internet use, aloneness, and age identity gratifications on online social behaviors and social support among adolescents //

Adolescent Online Social Communication and Behavior: Relationship Formation on the Internet / Ed. by R. Zheng, J. Burrow-Sanchez, C. Drew. Hershey, PA: IGI Global, Inc., 2009. P. 120–135.

Mačiulaitytė I. Lietuva „Facebook“: faktai, kurių nežinojote. 2011. Prieiga per internetą: <http://www.ekonomika.lt/naujiena/lietuva-facebook-faktai-kuriu-nezinojote-5779.html> [žiūrėta 2012 m. balandžio 30 d.].

Mandravickaitė J. Privačios informacijos sklaida socialiniame tinkle Facebook. Magistro baigiamasis darbas, VDU, 2010. Prieiga per internetą: [http://primo.laba.lt/primo_library/libweb/action/display.do?fctN=facet_lang&dscnt=1&elementId=1&reclDxs=1&frbrVersion=&fctV=lit&displayMode=full&tab=local&dstmp=1337686280507&ct=display&m ode=Basic&indx=2&fromLogin=true&reclDs=ETD 01000012694&renderMode=poppedOut&doc=ETD 01000012694&vl\(freeText0\)=Privatumas&vid=LABT_VU1&fn=search&tabs=detailsTab&fromLogin=true](http://primo.laba.lt/primo_library/libweb/action/display.do?fctN=facet_lang&dscnt=1&elementId=1&reclDxs=1&frbrVersion=&fctV=lit&displayMode=full&tab=local&dstmp=1337686280507&ct=display&m ode=Basic&indx=2&fromLogin=true&reclDs=ETD 01000012694&renderMode=poppedOut&doc=ETD 01000012694&vl(freeText0)=Privatumas&vid=LABT_VU1&fn=search&tabs=detailsTab&fromLogin=true) [žiūrėta 2012 m. vasario 2 d.].

Mesch G. S. Social relationships and internet use among adolescents in Israel // *Social Science Quarterly*. 2001, vol. 82, p. 329–339.

Miller H. M. „Normal“ and „Abnormal“ Behaviors on Social Networking Websites. Elon University, 2010. Prieiga per internetą: <http://hayleymelissa.com/wp-content/themes/workaholic2/portfolio/ResearchPaper.pdf> [žiūrėta 2011 m. gegužės 25 d.].

Moody E. Internet use and its relationship to loneliness // *Cyber Psychology and Behavior*. 2001, vol. 4, p. 393–401.

Morahan-Martin J., Schumacher P. Incidence and correlates of pathological Internet use among college students // *Computers and Human Behavior*. 2000, vol. 16, p. 13–29.

Morahan-Martin J. Internet use and abuse and psychological problems // *Oxford Handbook of Internet Psychology*. Oxford: Oxford University Press, 2007.

Nadkarni A., Hofmann S. Why do people use Facebook? // *Personality and Individual Differences*. 2012, vol. 52, p. 243–249.

Onga E., Anga R., Hoa J., Lima J., Gohb D., Leeb Ch. S., Chuab A. Narcissism, extraversion and adolescents' self-presentation on Facebook // *Personality and Individual Differences*. 2011, vol. 50 (2), p. 180–185.

Orr E. S., Sisis M., Ross C., Simmering M. G., Arseneault J. M., Orr R. R. The influence of Shyness on the use of Facebook in an undergraduate sample // *Cyberpsychology and Behaviour*. 2009, vol. 12 (3), p. 337–340.

Pempek T. A., Yermolayeva Y. A., Calvert S. L. College students' social networking experiences on Facebook // *Journal of Applied Developmental Psychology*. 2009, vol. 30, p. 227–238.

Perlman D., Peplau L. A. Toward a social psychology of loneliness // *Personal Relationships in Disorder* / Ed. by S. W. Duck, R. Gilmour. London: Academic Press, 1981.

Ryan T., Xenos S. Who uses Facebook? An investigation into the relationship between the Big Five, shyness, narcissism, loneliness, and Facebook usage // *Computers in Human Behavior*. 2011, vol. 27, p. 1658–1664.

Ross C., Orr E. S., Sisis M., Arseneault J. M., Simmering M. G., Orr R. R. Personality and motivations associated with Facebook use // *Computers in Human Behavior*. 2009, vol. 25, p. 578–586.

Russell D. W. UCLA Loneliness Scale (Version 3): Reliability, validity, and factor structure // *Journal of Personality Assessment*. 1996, vol. 66, p. 20–40.

Shaw L., Gant L. In defense of the Internet: The relationship between Internet communication and depression, loneliness, self-esteem, and perceived social support // *CyberPsychology & Behavior*. 2002, vol. 5 (2), p. 157–172.

Wastlund B. A., Torsten N., Archer T. Internet blues revisited: Replication and extension of an Internet paradox study // *Cyber Psychology & Behavior*. 2001, vol. 4, p. 385–391.

Zhao S. Do Internet users have more social ties? A call for differentiated analyses of Internet use // *Journal of Computer-Mediated Communication*. 2006, vol. 11 (3), p. 844–862.

ADOLESCENT ACTIVITY VS PASSIVITY ON SOCIAL NETWORKING WEBSITES AND ITS RELATIONS WITH LONELINESS AND PERSONALITY TRAITS

Birutė Pociūtė, Erika Krancaitė

S u m m a r y

With the growing popularity of Internet communication among adolescents, the Internet has become an important social context of their development. Recent data have revealed that there are already over 1 million Facebook users in Lithuania; one-fifth of Facebook users consists of adolescents 13–17 years old. Investigators have assumed that one of the main reasons encouraging individuals to use social network websites is to facilitate psychosocial problems such as loneliness. Scientists are discussing the Internet possibilities to extend the limits of real communication or to take its place. The aim of this investigation was to reveal the features of adolescents' use of the social networking website Facebook and its relations with loneliness and personality traits.

The study included 175 adolescents, age 13 to 18 years ($M = 15.4$; $SD = 1.102$). They filled in a questionnaire on the use of social website Facebook, UCLA loneliness scale (version 3; Russell, 1996), the personality traits questionnaire NEO-FFI (Costa and McCrae, 1992).

The results show that 81.1% of teens are users of the social network site Facebook and spend very much time on Facebook, publishing a lot of personal

information in the web profiles without paying due attention to privacy preservation. On the website, adolescents accumulate large amounts of “friends”, although relationship transfer from the reality to the Internet prevails. The study revealed two main activity types: socially proactive and socially passive. The results also show that the personality traits have an impact on teenagers' behaviour on Facebook: neurotic teenagers' activity on Facebook is socially passive; extraverted adolescents support the social enhance attitude, but they are not enough to communicate online and tend to actually meet people that first were met on Facebook. Teenagers with a highly expressed consciousness, in general, are not active Facebook users, and do not try to compensate their loneliness by using the social network website Facebook. Very lonely teenagers show a socially passive activity, or a passive activity dominates, or in combination with a social activity. At the time, loneliness decreases, depending on how much time per day adolescents use the Facebook website.

Key words: Social Network Site Facebook; personality traits; loneliness; activity on social Network Site.

Įteikta 2012-06-25